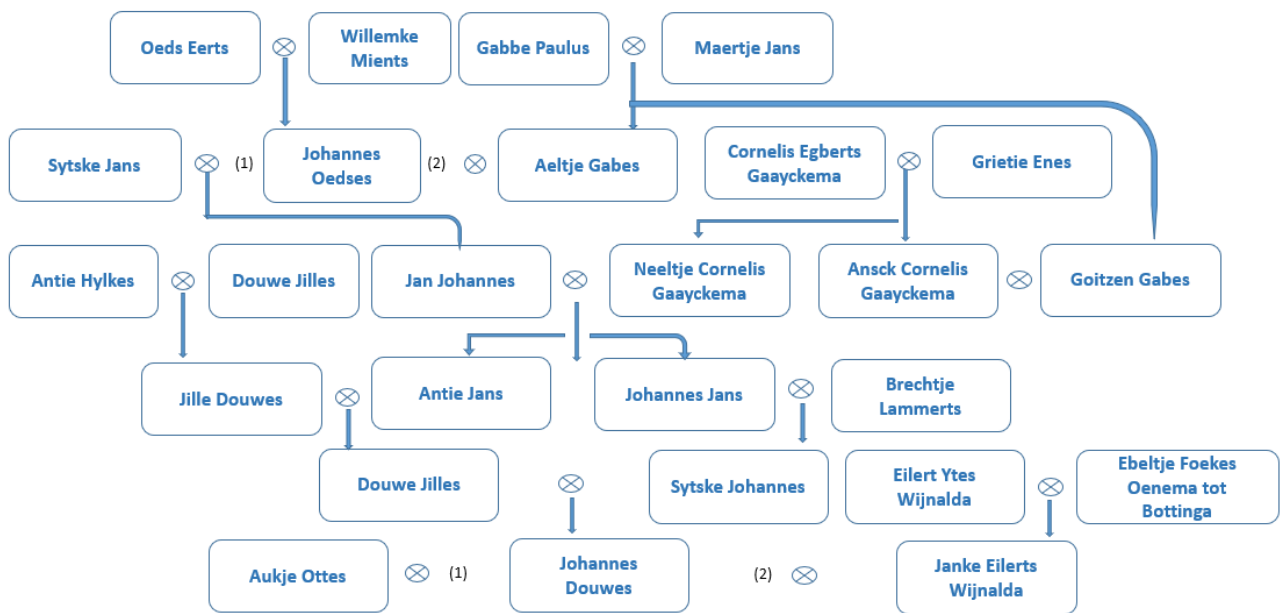

Voorouders van Johannes Douwes

Albert van der Kaap

Voorouders van Johannes Douwes

Johannes Douwes

Johannes Douwes, de man van Janke Wijnalda, werd geboren rond 1725 en overleed voor 1801, vermoedelijk in Surhuisterveen. Hij werd (doopsgezind) gedoopt op 23 januari 1749 in Surhuisterveen, tegelijk met zijn eerste vrouw Aukje Ottes, met wie hij op 14 januari 1748 in Surhuisterveen was getrouwd. Aukje stierf op 8 december 1755. *'Een lijkprediekazie over haar úijt Genezins 23 vs 2, 3, 4.'*: Ze stierf in Kirjat-Arba, het huidige Hebron, in Kanaän. Nadat Abraham bij haar gerouwd had en haar had beweend, stond hij op, verliet de tent waarin zijn overleden vrouw lag en wendde zich tot de Hethieten. Hij zei: *'Ik woon maar als vreemdeling bij u. Geeft u mij hier een eigen graf, dan kan ik mijn overleden vrouw uitdragen en begraven.'*¹

Bijna zeven jaar later trouwde Johannes, op 11 juli 1762, in Dantumawoude met Janke Eilerts Wijnalda, geboren op 30 oktober 1739 in Surhuisterveen, overleden op 24 maart 1808 in Surhuisterveen, dochter van Eilert Ytes Wijnalda en Ebeltje Foekes Oenema tot Bottinga.²

Douwe Jilles

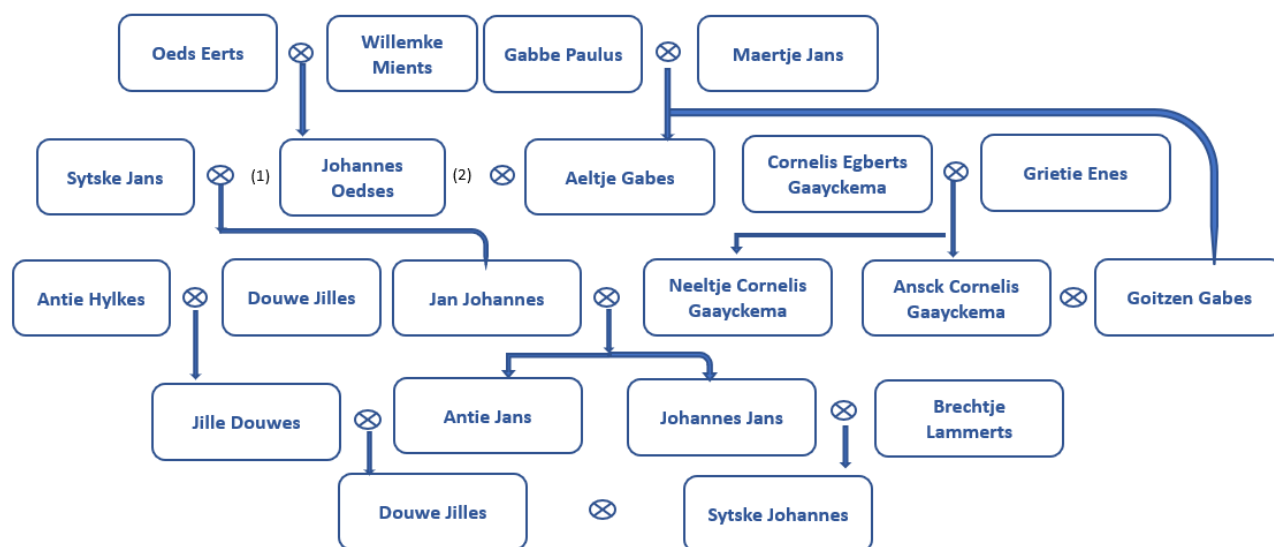
Johannes Douwes was de zoon van Douwe Jilles, geboren in 1689 onder Surhuizum. Hij werd (doopsgezind) gedoopt op 13 februari 1722 in Surhuisterveen. Hij trouwde op 27 oktober 1720 in

¹ Gemeenteboek Surhuisterveen 1730.

² Zie het artikel over Wijnalda.

Surhuisterveen met zijn nicht Sytske Johannes, geboren rond 1695, vermoedelijk in Surhuisterveen. Sytske, dochter van Johannes Jans en Brechtje Lammerts (getrouwd in 1694), werd (doopsgezind) gedoopt op 13 februari 1722 (tegelijk met haar man) en overleed op 17 februari 1782. Douwe was al veel eerder, op 15 juni 1757 (of 1759) gestorven, waarschijnlijk in Surhuisterveen.

Hun beider oma was Neeltje Cornelis Gayckema, de dochter van Cornelis Egberts Gayckema (bijgenaam Saphias). De Gayckema's waren boeren, verveners en turfschippers en behoorden tot de eerste kolonisten van Surhuisterveen. Anne Egberts Gayckema, een oudere broer van Cornelis, was boer en naar hem is de Anne Egbertswijk in Surhuisterveen genoemd. Een dochter van Cornelis was getrouwd met Goitzen Gabes, zoon van Gabbe Paulus (1571-1643), de eerste menistenleraar in Surhuisterveen.³

De balkenspringer van Surhuizum

Over Cornelis doet een mooi verhaal de ronde. Op 3 maart 1580 loopt de katholieke George van Lalaing, beter bekend als (graaf van) Rennenberg, stadhouder van Friesland, Groningen, Drenthe en Overijssel, onverwacht over naar het Spaanse kamp. Een daad die in de geschiedenis het *Verraad van Rennenberg* wordt genoemd.⁴ Als gevolg hiervan breekt er een zeer rumoerige tijd aan, waarin veel werd gevochten. De kerk van Surhuizum wordt in die periode als schuilplaats en als vesting gebruikt. Maar in 1594 wordt de kerk vrijwel zeker in brand gestoken en grotendeels verwoest. Pas in de periode van 1614 tot 1617 wordt hij weer opgebouwd. Over die herbouw is een op rijm gesteld verslag gemaakt, waarin o.a. verteld wordt over de 'kerkestapper van Surhuizum'. In 1617 sprong een waaghals, nadat de balken van de kerk waren gelegd, van de ene balk op de andere, waarbij hij niet meer tot stilstand kon komen zonder het gevaar te lopen naar beneden te storten. Gelukkig heeft men hem uiteindelijk weten te grijpen. Zijn waagstuk werd als een heldenfeit op rijm gesteld:

³ Grutte Gelf nûmer 2, 1 july 2014. Zie ook Tjoelker, A. (1947). Surhuisterveen, een dorpsstudie.

⁴ Wikipedia, <https://bit.ly/33cGTum>

“Anno 1617 Cornelis Egberts voorwaer
heeft dese kerck besprongen wancelbaer,
van die ene balck op die ander
so si noch lagen bi malkander
16 balcken in getal, 18 houtfoet overal.”

Tot 1944 heeft bij de kerk een zerk uit 1645 gelegen van “den eersamen Cornelis Egberts, burger en schipper binnen Doccum out omtrent 42 iaer en leit alhier begraven”. Sytse Jan van der Molen vertelt over deze steen in “*Fenster Flucht 1576-1976*”, dat een opschrift herinnerde aan het huzarenstukje dat Cornelis in 1617 (hij was toen een knaap van een jaar of veertien) heeft uitgehaald in de nieuwgebouwde kerk van Surhuizum.

Foto Bayke de Vries; <https://bit.ly/348G6Kd>

Gemaakt in 1984 door Frans Ram.

Cornelis Egberts Gayckema

Cornelis Egberts Gayckema, getrouwd met Grietje Enes/Imes, was een zoon van Egbert Theunis (ong 1569-1604) en Neeltje Annes. Egbert en Neeltje behoorden tot de kolonisten van Surhuisterveen. Ze waren verveners en hadden vermoedelijk ook een boerenbedrijf. Van hen zijn slechts twee kinderen bekend, Cornelis en Anne, die de bijnaam Saphias (of Saphua of Saphyrs) hadden, getuige ook het grafschrift van Anne:

ANNO 1661 / DEN 12 JUNY IS IN DEN HEERE GERVST DEN
EERSAMEN ANNE / EGBERTS / SAPHYA OVT IN SYN 64 IAEREN ENDE
LEIT ALHIER BEGRAVEN /

Anne was twee keer getrouwd, maar heeft, naar het zich laat aanzien, geen kinderen nagelaten. Mogelijk waren er nog meer kinderen, maar die zijn ofwel jong gestorven ofwel kinderloos gebleven, want Cornelis was de enige erfgenaam van Anne.
Cornelis, turfschipper, wordt in 1627 toegelaten als burger van Dokkum

Van Cornelis en Grietje zijn zes kinderen bekend. Ansck, zus van Neeltje, was getrouwd met Goytsen Gabes, zoon van Gabbe Paulus, de eerste mennistenleraar in Surhuisterveen.

Grafsteen voor Cornelis Egberts en zijn moeder

[Ao 161] ... february is inden heere gerust die eerbare Neeltie Annes de huisvrouw van Egbert Teunis ontrent 47 iaer leit alhier begraven.

[Ao 1617] Cornelis Egberts voorwaer heeft dese kerck bespro..en en.. wanck.. b... van die ..e ba... op die ander .o si.. och ..gen ...malkander 16 ba.cken in ge... 18 houtfoet overal Anno 1645 is inden heere gerust den eersamen Cornelis Egberts burger en schipper binne Doccum out ontrent 42 iaer en leit alhier begraven

Johannes Jans

Johannes Jans was de zoon van Jan Johannes, geboren circa 1625, doopsgezind, koopman, overleden vermoedelijk te Surhuisterveen na 1665. Hij trouwde in Surhuisterveen in 1654 met Neeltje Cornelis Gayckema, dochter van Cornelis Egberts Gayckema en Grietje Imes, geboren circa 1625 (doopsgezind).

Jan Johannes was de zoon van Johannes Oedses, zoon van Oeds Eerts, geboren in Surhuisterveen tussen 1640-1650, en Sytske Jans, geboren rond 1603 en overleden rond 1652 in Surhuisterveen, dochter van Jan Carstens. Oeds Eerts komt voor in tal van koopakten, geboren vermoedelijk te Surhuisterveen circa 1600 (doopsgezind) koopman, overleden te Surhuisterveen in 1659.

Johannes Oedses trouwde in 1658 te Surhuisterveen met Aeltje Gabes, geboren te Surhuisterveen rond 1600, dochter van Gabbe Paulus en Martjen Jans.⁵ Aeltje was eerder (in 1624) getrouwd met Mients Egberts (landbouwer en molenaar), zoon van Egbert Egberts en Willemke Mients.

⁵ <http://dcpol.nl/polframeset.htm?pol000043.htm#215>

Gabbe Paulus (vervener), de schoonvader van Johannes Oedses, was de eerste vermaner in Surhuisterveen. Hij werd rond 1571, vermoedelijk in Oostermeer, geboren. Hij trouwde met Maertje Jans, vermoedelijk ook in Oostermeer geboren en overleden op 8 april 1644.

Een grafsteen (die helaas verloren is gegaan) "op het oude kerkhof", dat zich niet in Surhuisterveen, maar in Surhuizum bevond, droeg het opschrift:

.... NO 1643 DEN 13 NOVEMBER IS DEN / ...WEERDIGEN GODTSALIGEN GABBE / PAULUS
BEDIENAER DES GODTLYCKEN / .... VAN DE WATERLANDSE GEMEENTE / ....RUISTERVEEN
GESTURVEN OUT ONTRENT / 72 ...REN ENDE LEIT ALHIER BEGRAVEN

Een zerk, die wel bewaard bleef, draagt het opschrift:

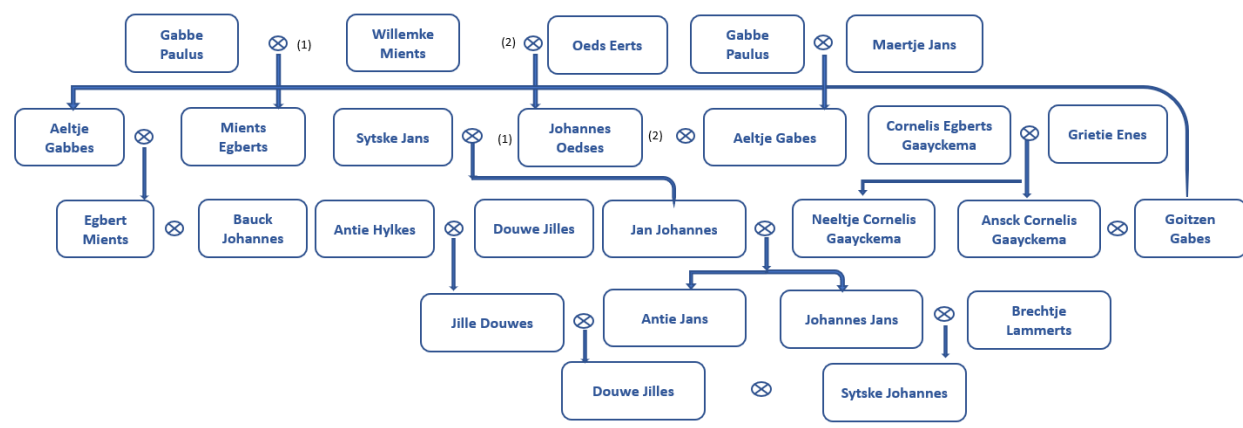
ANNO 1644 DE 8 APRIL IS DE EERBARE / DEUGDRIJKE MAERTYE IANS DOCHTER / OP
SERRUSTERVEEN GESTURVEN OUT SINDE / ONTRENT 72 IAREN HUISVROUWE VAN / GABBE
PAULUS EN LEIT HIER BEGRAVEN⁶

Vermoedelijk was ook de broer van Aeltje Gabes, Goitzen, vermaner in Surhuisterveen.

Goitzen was getrouwd met Ansk Cornelis Gayckema de zus van Neeltje die getrouwd was met Jan Johannes.

Het blijft in de familie

Dat de, doopsgezinde, inwoners van Surhuisterveen het, wat hun huwelijke betreft, graag onder elkaar hielden wordt duidelijk uit onderstaand schema.

Jille Douwes

Douwe Jilles was de zoon van Jille Douwes, geboren rond 1655 en overleden in 1713 in Surhuizum. Jille trouwde in 1685 met Antje Jans, geboren in 1662/1664 en overleden in juli 1718 in Surhuizum. Antje was de dochter van Jan Johannes en Neeltje Cornelis, dochter van Cornelis Egberts (zie De balkenspringer van Surhuizum). Zij kregen twaalf kinderen, onder wie Douwe.

⁶ <https://www.dodenakkers.nl/artikelen-overzicht/grafpoezie/kerkhoven-en-begraafplaatsen/surhuisterveen.html>

De inbraak bij Antje Jans, de weduwe van Jille Douwes

'In de nacht van 20 op 21 januari 1715 werd er ingebroken in de woning van Antje Jans. Antje was 51 jaar oud en weduwe van Jille Douwes. Ze woonden bij de Vierhuizen onder Surhuisterveen. Het is daar vrij druk want langs de Vierhuizen loopt de route naar Drogeham, Oostermeer en Rode Schuur. Er passeren zowel overdag als in de nacht veel mensen. Bovendien is de woning van Antje de aangewezen plaats waar mensen goederen brengen die door de schippers worden opgehaald en vervoerd. Ook geven de schippers daar wel pakjes af voor de inwoners van Surhuisterveen. In het raam van de 'molkenkelder' waren planken gespijkerd. Twee van die planken waren afgebroken en daardoor waren de inbrekers naar binnen geklommen. Het was niet een groot gat en er kon dan ook maar een klein persoon door naar binnen kruipen. Antje Jans had nog twee kinderen in huis, Douwe van 26 jaar oud (mijn stamvader) en Fockel van 27 jaar oud. Fockel was getrouwd met Claas Brantjes. Verder woonden daar op de Vierhuizen de 56-jarige Beernt Harmens, getrouwd met Roelfke Jans en de 50-jarige Eelke Harmens. Ten slotte woonde daar ook nog de 26-jarige Yde Everts. Deze verhuisde later naar Veenwouden.

Uit de wastobbe, staande in die 'molkenkelder' werd schoon linnen gestolen en een vaatje, half gevuld met boter.

Op het tijdstip van die inbraak verbleef Berent Pyters met zijn vrouw Antje Edses of Idses bij zijn schoonmoeder in huis. 'Berent Pyters verdiende de kost als timmerman. Hij woonde dan eens in het Groninger Opende, dan weer eens bij zijn schoonmoeder in Surhuisterveen. Waarschijnlijk hield dat verband met zijn werkzaamheden. Hij was afkomstig van Kornhorn. Daar woonden ook zijn ouders.

Berent was daar al een week of drie. Hij lag met hoge koorts te bed en hij had een erge keelpijn. Hij kon er geen eten en drinken meer doorkrijgen. De arts B. Persijn werd er bij geroepen en die constateerde dat Berent angina had. Berent was erg ziek en moest het bed houden. Na de inbraak werd er door de buurtbewoners een onderzoek ingesteld. Er werd ook gezocht in het huis van de schoonmoeder van Berent Pyters. Het was namelijk opgevallen dat Berent met zijn vrouw waren vertrokken op de dag na de inbraak. Ze waren weer naar het Groninger Opeinde gegaan. Men had succes met het zoeken, want onder de bedstee waarop Berent ziek had gelegen, werd het gestolen linnen aangetroffen. Verder bleek dat de boter in het achterhuis van die woning begraven was. Het vaatje was doormidden gezaagd. Het was voor de openbare aanklager een reden om Berent en zijn vrouw te verdenken van deze inbraak. Maar Berent liet zich niet in Friesland zien en kon dus niet worden gearresteerd. Waarschijnlijk bestond er geen uitleveringsverdrag met Groningen.

Het duurde negen jaar voor Berent Pyters en zijn vrouw Antie Edses werden gearresteerd. Het was 1724 toen ze gevangen werden gezet vanwege de inbraak bij Antje Jans. Berent voerde ter verdediging aan dat hij die inbraak niet had gepleegd. Hij was toen zo ziek dat hij niet in staat was om die inbraak te plegen. Er werden diverse getuigen verhoord om de

ziekte van Berent te kunnen bewijzen. De dokter Persijn verklaarde dat Berent te ziek was om in te breken. De 36-jarige Jan Piers van Augustinusga verklaarde dat hij wel had gehoord dat Berent ziek was. Hij verklaarde ook dat daar op de plaats van de inbraak veel volk passeerde. Volgens Jan Piers was Berent een goudeerlijke man. Volgens Jan Piers was een andere man, namelijk Roelof Clasen schuldig aan de inbraak. Roelof zou eigenlijk trouwen met de 40-jarige weduwe van Thijs Jacobs, Jenne Idses, maar verliet haar ten gunste van Jacomijn. Er waren al drie huwelijksproclamaties afgekondigd voor het huwelijk van Roelof en Jenne, maar het eigenlijke huwelijk ging niet door. Roelof trok met Jacomijn de hele provincie door en waarom zou Roelof die inbraak niet gepleegd kunnen hebben en de goederen hebben verstoopt in de oude woning van Berents schoonmoeder.

De 44-jarige Sibble Piers van Surhuisterveen gaf een soortgelijke verklaring als zijn broer Jan had gedaan. Ook werd als getuige verhoord Jelle Freerks. Hij woonde nu in het oude huis van de schoonmoeder van Berent. Die schoonmoeder was waarschijnlijk overleden. Het oude huisje stond aan de draai in de Nieuwe Vaart. Er werden nogal wat getuigen verhoord ten gunste van Berent. Ze verklaarden allemaal dat Berent een eerlijke man was. De 26-jarige brouwer Pyter Keimpes van Surhuisterveen en de 58-jarige Lammert Hendriks die daar ook woonde, verklaarden dat Berent en zijn vrouw eerlijke mensen waren. Berent Pyters werd over de inbraak verhoord op 12 februari 1724.

Op 12 september 1724 deed het Hof van Friesland uitspraak. Berent Pyters werd vrijgesproken, maar zijn vrouw Antie Edses werd veroordeeld tot strenge geseling en tot drie jaar verbanning uit de provincie. Het Hof heeft naar alle waarschijnlijkheid aangenomen dat Berent te ziek was om de inbraak te plegen, maar dat dan in ieder geval zijn vrouw de inbraak had gepleegd, want de gestolen goederen werden wel onder hun bed en in de woning van de moeder van Antie aangetroffen.⁷

Grafsteen voor Cornelis Egberts en zijn moeder

[Ao 161] ... february is inden heere gerust die eerbare Neeltie Annes de huisvrouw van Egbert Teunis ontrent 47 iaer leit alhier begraven

[Ao 1617] Cornelis Egberts voorwaer heeft dese kerck bespro..en en.. wanck.. b... van die ..e ba... op die ander .o si.. och ..gen ...malkander 16 ba.cken in ge... 18 houtfoet overal Anno 1645 is inden heere gerust den eersamen Cornelis Egberts burger en schipper binne Doccum out ontrent 42 iaer en leit alhier begraven

Douwe Jilles

Jille was de zoon van Douwe Jilles, geboren in 1619, vermoedelijk in Surhuisterveen, waar hij ook is

---

⁷ 'De Kerfstokjes van onze voorouders. Deel 2. Verhalen uit de dossiers van het Hof van Friesland' door Han Hietkamp; 1996; pagina 34/35

gestorven in 1685. Hij trouwde in 1652 in Surhuisterveen met Antie Hylkes, rond 1630 geboren, waarschijnlijk in Surhuisterveen. Antie was een dochter van Hylke Klazen/Clases en Fookel Annesdr (getrouwd in 1628). Fookel was een dochter van Anne Carsts, geboren rond 1575 in Surhuisterveen en overleden voor 1627 in Surhuisterveen (vermoedelijk). Anne was een dochter van Carst Harmens.